

УДК 373.3/.5.018.43].064.3

Н. О. Прядко,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри інформатики і обчислювальної техніки
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка;
Л. М. Ширяєва,
кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної і соціальної психології
НПУ імені М. П. Драгоманова

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЗАЄМИН МІЖ УЧНЯМИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті визначається важливість формування комунікативних умінь учнів закладів середньої освіти. Аналізуються особливості формування взаємин між учнями в контексті дистанційного навчання, підтверджені результатами емпіричного дослідження проблеми. Акцентовується увага на важливості взаємозв'язку шкільної освіти з реальними потребами сучасних учнів.

Ключові слова: взаємини, спілкування, навчальна взаємодія, комунікація, комунікативні уміння, комунікативна компетентність, дистанційне навчання.

Abstract. The article defines the importance of forming communicative skills of students of secondary schools. The peculiarities of the formation of relationships between students in the context of distance learning, confirmed by the results of empirical research of the problem are analyzed. Emphasis is placed on the importance of the relationship between school education and the real needs of modern students.

Keywords: relationships, communication, educational interaction, communication, communicative skills, communicative competence, distance learning.

Ситуація пандемії, яка триває в Україні вже другий рік, вплинула на особливості функціонування багатьох сфер життя, в тому числі і освітнього середовища, яке частково або повністю перейшло у дистанційний формат. Для учнів закладів середньої освіти дистанційне навчання є нетиповим, тому такий перехід викликав ряд не тільки організаційних, але і психологічних труднощів.

Зокрема, загострюється проблема розвитку комунікативних умінь та формування взаємин між учнями. Адже період шкільного навчання є етапом остаточного відшліфовування даного роду компетентностей, засвоєння зразків поведінки і соціальних ролей, набуття досвіду спілкування та його культури.

Буденне життя школярів сильно змінилося на карантині. Замість звичних уроків – відеоуроки в Zoom, Skype чи онлайн консультації, замість зустрічей з друзями – спілкування в месенджерах.

Метою статті є дослідження особливостей формування взаємин та комунікативних умінь школярів у навчально-виховному процесі в умовах дистанційного навчання.

На думку фахівців у галузі вікової психології, процес набуття індивідуального досвіду спілкування, найбільш динамічно відбувається саме у школярів підліткового віку [4].

Навчальна взаємодія є ефективним способом розвитку спілкування та формування комунікативних умінь. Адже підліток соціалізується, спілкуючись зі своїми однолітками в процесі різних видів діяльності [5]. Окрім того, головним елементом кожного уроку є взаємодія та комунікація між учнем і педагогом.

З метою дослідження особливостей побудови взаємин учнів з педагогами та однокласниками в процесі дистанційного навчання, нами було проведено онлайн опитування учнів 6-9 класів закладів середньої освіти м. Чернігова. Вибірку склали 134 учня. Запитання в опитувальнику були сформульовані таким чином, щоб дізнатися, які інструменти та технології використовують педагоги та як організована комунікація учнів.

Аналіз результатів опитування виявив, що комунікація учнів із вчителями відбувається через:

- соціальні мережі та месенджери – 85,8%
- щоденні онлайн-уроки та завдання на різних платформах - 47%
- розміщення завдань на вебсайті школи – 79,8%
- надсилання завдань як фотографій рукописного аркуша – 9,7%
- надсилання завдань на email – 1,5%

Учнів, у яких дистанційне навчання не організоване взагалі, не виявлено.

Невід’ємним елементом для організації дистанційного навчання під час карантину є використання соціальних мереж та месенджерів.

Найпопулярнішим для зв'язку з учнями став Viber, який використовують як інструмент для дистанційного навчання майже 94%, Telegram – 20,1%.

Відмітимо, що істотною проблемою учнів в умовах карантину є побудова якісної комунікації з ровесниками. Вербальна комунікативна діяльність учнів за умови дистанційного навчання може відбуватися в такі способи:

1. Усна контактна комунікація (особисті зустрічі та телефонні розмови).

2. Онлайн-спілкування учнів в класі безпосередньо на уроці.

3. Вільне спілкування учнів за допомогою використання соціальних мереж, тобто як діалог у письмовій формі. Школярами активно використовуються такі популярні серед молоді платформи як Instagram (89,5% опитаних) та TikTok (94,7%). При цьому реалізуються такі форми міжособового опосередкованого спілкування, як:

- індивідуальне спілкування (особисте листування);

- групове спілкування (групові чати).

Разом з тим, 67,9% школярів зазначили, що відчують дефіцит спілкування; 41,7% - труднощі, пов'язані з встановленням контактів.

Для школярів проблема загрози життю і здоров'ю внаслідок поширення коронавірусної інфекції є значно менш впливовою на їх моральний стан. Для них психологічний дискомфорт викликаний скоріше зміною режиму життя і навчання, а також обмеженням можливостей дозвілля і спілкування з однолітками. За таких умов школярі дезорієнтовані, вони потребують допомоги у побудові нових правил роботи та дозвілля, а також підтримці для них нормальності середовища, в якому вони опинились. Як правило, психологічний стан дитини цілком залежить від стану та настрою дорослих. Тому важливо підтримувати комфортне середовище взаємодії, обговорювати настрій та залучати дитину до активної участі в організації свого карантинного життя, ініціювати творчість та активність [3].

Таким чином, виявилось, що для успішного формування комунікативних навичок у школярів необхідні додаткові фактори, які б забезпечували продуктивність спілкування. Отже, проблема використання соціальних мереж, як засобу формування взаємин і комунікативних умінь учнів залишається досить актуальною.

Список використаної літератури:

1. Голуб Н. Б. Комунікативна компетентність сучасного учня старших класів : суть проблеми і шляхи її розв'язання. *Наукові записки*. Острог: Острозька академія, 2012. Вип.22. С.182-191.

2. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник. Вінниця : ТОВ «ЛАНДО ЛТД», 2009. 212 с.

3. Малецька О. О. Особливості дистанційної роботи психолога зі школярами в умовах пандемії. *Досвід переживання пандемії covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка* / [за наук. ред. М. М. Слюсаревського, Л. А. Найдьоновой, О. Л. Вознесенської]. Київ : ІСПП НАПН України, 2020. С. 25-27.

4. Шулдик Н. Гендерні особливості спілкування підлітків. *Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць ін-ту психол. ім. Г. С. Костюка АПН України* [за ред. С. Д. Максименка]. Т. VII, вип. 7. Київ : 2005. 400 с.

5. Харченко Г. І. Формування комунікативних умінь школярів в умовах компетентнісної мовної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. С. 149-152.

УДК 159.922.27

О.Б. Сидоренко

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної і соціальної психології
НПУ імені М. П. Драгоманова*

СЕПАРАЦІЯ – ІНДИВІДУАЦІЯ ЯК ПРОЦЕСИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДРУЖНІХ ВІДНОСИН

Анотація. Розкрито визначення поняття індивідуація, сепарація. Проаналізовано особливості процесів впливу сепарації-індивідуації на подружні відносини. Охарактеризовано шляхи гармонізації стосунків у парі.

Ключові слова: сепарація, індивідуація, подружжя, подружні відносини, батьківська сім'я.

Abstract. The definitions of the concept of individuation and separation are revealed. The peculiarities of the processes of influence of separation-